

DOI: [10.58423/2786-6742/2025-11-382-395](https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-11-382-395)

УДК 331.5: 336.1

Юрій ПАСІЧНИК

доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна

ORCID ID: [0000-0001-9742-1378](https://orcid.org/0000-0001-9742-1378)

Олена СУКАЧ

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів,
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова,
м. Черкаси, Україна

ORCID ID: [0000-0001-7150-0262](https://orcid.org/0000-0001-7150-0262)

e-mail: sukach.o.m@gmail.com

(Corresponding author)

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЗАЙНЯТОСТІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація. У статті викладено теперішні підходи центральних та національних органів державної Європейського Союзу щодо фінансової підтримки зайнятості у сільському господарстві як вагомому секторі забезпечення регіонального розвитку, продовольчої безпеки та соціальної згуртованості. Метою дослідження є аналіз та оцінка ефективності інструментів Спільної аграрної політики, Політики згуртованості на 2021-2027 роки, зокрема Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду+, Фонду справедливого переходу. Методологія базувалась на врахуванні основних нормативно-правових актів, поглядах європейських і українських учених та прагматичній формуванні зайнятості, логічному та системному методах із табличним і схематичним поданням матеріалу. У процесі дослідження проаналізовано основну нормативно-правову базу ЄС, зокрема Спільні положення щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду згуртування, Європейського сільськогосподарського фонду, Фонду розвитку сільських територій. Також визначено основні бюджетні інструменти та результати реалізації фінансових програм у контексті забезпечення зайнятості у вразливих сільських регіонах. Особливу увагу приділено фінансуванню зайнятості із різних фондів ЄС. Виявлено основні виклики, серед яких: складність доступу до фінансування, недостатній рівень участі місцевих органів влади у формуванні програм, адміністративні бар'єри, демографічні ризики та структурні деформації ринку праці. Результатом роботи є: запропоновані напрями удосконалення бюджетної політики підтримки зайнятості: механізми посилення ролі органів місцевого самоврядування; спрощення процедур доступу до фінансових ресурсів, запровадження оцінок результативності. Розроблені рекомендації сформовано із належним обґрунтуванням і у відповідній адаптації можуть бути використані центральними,

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

національними та місцевими органами влади у процесі формування механізмів зайнятості у сільському господарстві. Окреслено перспективи подальших досліджень щодо впливу політики згуртованості на зайнятість у контексті зеленої трансформації, цифровізації та збереження трудового потенціалу сільських територій ЄС.

Ключові слова: політика згуртованості, зайнятість, сільське господарство, бюджетна підтримка

JEL Classification: J43, Q18, R58, H50

Absztrakt. A cikk ismerteti az Európai Unió központi és nemzeti szerveinek jelenlegi megközelítéseit a mezőgazdasági foglalkoztatás pénzügyi támogatását illetően, amely a regionális fejlesztés, az élelmezésbiztonság és a társadalmi kohézió biztosításának jelentős szektora. A kutatás célja a Közös Agrárpolitika és a 2021–2027-es időszakra vonatkozó Kohéziós Politika eszközei hatékonyságának elemzése és értékelése, különös tekintettel az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alap Pluszra (ESZA+) és az Igazságos Átmenet Alapra. A módszertan alapját a főbb jogszabályok figyelembevétele, az európai és ukrán tudósok nézetei, a foglalkoztatás alakításának gyakorlata, valamint a logikai és rendszerszemléletű módszerek képezték, az anyag táblázatos és sematikus ábrázolásával kiegészítve. A kutatás során elemzésre került az EU alapvető jogszabályi háttere, különösen az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra, a Kohéziós Alapra, az Európai Mezőgazdasági Alapra és a Vidékfejlesztési Alapra vonatkozó közös rendelkezések. Meghatározásra kerültek továbbá a főbb költségvetési eszközök és a pénzügyi programok megvalósításának eredményei a sérülékeny vidéki régiók foglalkoztatásának biztosítása kontextusában. Különös figyelmet kapott a foglalkoztatás finanszírozása a különböző uniós alapokból. Feltárássra kerültek a főbb kihívások, többek között: a finanszírozáshoz való hozzáférés nehézségei, a helyi hatóságok nem megfelelő szintű részvétele a programok kialakításában, adminisztratív akadályok, demográfiai kockázatok és a munkaerőpiac strukturális deformációi. A munka eredményeként javaslatok fogalmazódtak meg a foglalkoztatást támogató költségvetési politika tökéletesítésére: a helyi önkormányzatok szerepének megerősítését célzó mechanizmusok, a pénzügyi forrásokhoz való hozzáférés eljárásainak egyszerűsítése, valamint teljesítményértékelések bevezetése. A kidolgozott ajánlások kellő indoklással kerültek megfogalmazásra, és megfelelő adaptációval felhasználhatók a központi, nemzeti és helyi hatóságok által a mezőgazdasági foglalkoztatási mechanizmusok kialakítása során. A további kutatások kilátásai a kohéziós politika foglalkoztatásra gyakorolt hatásaival kapcsolatban megfogalmazásra kerültek, különös tekintettel a zöld átalakulásra, digitalizációra és a vidéki területek munkaerő-potenciáljának megőrzésére az EU-ban.

Kulcsszavak: kohéziós politika, foglalkoztatás, mezőgazdaság, költségvetési támogatás.

Abstract. The article outlines the current approaches of the central and national state bodies of the European Union to financial support for employment in agriculture as a key sector for ensuring regional development, food security and social cohesion. The purpose of the study is to analyze and assess the effectiveness of the instruments of the Common Agricultural Policy and Cohesion Policy for 2021-2027, in particular the European Regional Development Fund, the European Social Fund+, the Just Transition Fund. The methodology is based on an examination of core regulatory legal acts, the views of European and Ukrainian scientists, and the practical aspects of employment formation. Logical and systematic methods are applied, supported by tabular and schematic presentation of the material. The study analyzed the main regulatory framework of the EU, in particular the Common Provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund, and the Rural Development Fund. It also identified the principal budgetary instruments and the results of financial programs implementation in the context of supporting employment in vulnerable rural regions. Particular attention was paid to employment financing through various EU funds. The study identifies the main challenges, including difficulties in accessing funding, insufficient involvement of local authorities in programme development,

administrative barriers, demographic risks, and structural distortions of the labor market. The results include proposed directions for improving budgetary policy for employment support: strengthening the role of local governments, simplifying procedures for accessing financial resources, and introducing performance assessments. The recommendations are well-justified and, with appropriate adaptation, can be used by central, national and local authorities in developing employment-support mechanisms in agriculture. The article also outlines prospects for further research on the impact of cohesion policy on employment in the context of the green transformation, digitalization, and the preservation of the labor potential in rural areas of the EU.

Keywords: cohesion policy, employment, agriculture, budgetary support

Постановка проблеми. У країнах Європейського Союзу (ЄС) у забезпеченні економічної стабільності, продовольчої безпеки та збалансованого розвитку регіонів сільське господарство відіграє важливу роль. Разом з тим, ринок праці в аграрному секторі залишається вразливим до структурних трансформацій, що спричинені інтенсифікацією виробництва, демографічним старінням сільського населення, урбанізаційними процесами та зниженням мотивації до праці у сільській місцевості. Також сільське господарство характеризується високим рівнем сезонності, зниженням попиту на робочу силу внаслідок механізації та автоматизації виробництва, що зумовлює структурне безробіття та соціально-економічну вразливість сільських регіонів.

У відповідь на ці виклики ЄС формує комплекс фінансових інструментів, спрямованих на підтримку зайнятості в аграрному секторі, зокрема через Програму розвитку сільських територій, Фонд сільського господарства та інші механізми спільної аграрної політики (CAP).

Незважаючи на суттєві обсяги фінансування, в окремих країнах спостерігаються дисбаланси між обсягами підтримки і реальними результатами щодо стабілізації чи зростання зайнятості в сільському господарстві. Це актуалізує потребу в комплексному аналізі ефективності застосовуваних інструментів фінансової підтримки зайнятості у сільському господарстві.

Таким чином, дослідження фінансової підтримки зайнятості у сільському господарстві ЄС є актуальним як з наукової, так і з прикладної точки зору. Його результати можуть стати основою для удосконалення механізмів публічного управління у сільському господарстві, формуванні цільових програм підтримки сільської зайнятості та гармонізації політики розвитку сільських територій у країнах ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на суспільно значущу роль зайнятості, зокрема у сільському господарстві, ця проблематика перманентно присутня у державних програмах, бюджетному фінансуванні, наукових публікаціях.

Аналізуючи ці юридичні документи, зробимо висновок, що підтримці та стратегічному розвитку сільського господарства у ЄС надається важлива увага, зокрема і забезпеченні зайнятості. Відповідно, цю проблематику активно досліджують науковці. Зважаючи на міжнародну актуальність проблематики зайнятості у сільському господарстві, оригінальне дослідження виконали

П. Д. Маланські, Б. Дедьє, С. Скъяві які констатували, що структурні зміни в сільському господарстві, які впливають на працю, низька привабливість зайнятості та умов праці в цьому секторі є основними проблемами для збереження та оновлення сільської робочої сили. Ця складна ситуація вимагає від науковців аналізу різноманітних тем, а також розробки міждисциплінарних підходів для вирішення цієї різноманітності. Виконане дослідження щодо стану міжнародної літератури, пов'язаної з роботою в сільському господарстві, шляхом бібліометричного аналізу наукових статей, індексованих у бібліографічній базі даних Scopus показують, що США, Велика Британія, Франція та Китай є лідерами в науковому ландшафті [1].

Т. Зінчук, Н. Куцмус аналізуючи Спільну аграрну політику ЄС на 2023-2027 рр. зазначають: «Лише незначна частка (10,2 %) керівників ферм здобули повну професійну підготовку; більшість з них мають лише практичний сільськогосподарський досвід і базову освіту. В окремих країнах, наприклад, у Румунії і Греції, рівень такої підготовки особливо низький – лише 0,7 % керівників ферм мали повну сільськогосподарську освіту. Протилежна ситуація спостерігається в чотирьох країнах ЄС, де понад 30 % фермерів здобули належну повну професійну підготовку. Це Нідерланди (62,6 %), Люксембург (53,1 %), Франція (38,4 %) і Чехія (35,8 %)» [2].

М. Балог активно досліджував вплив підтримки сільського господарства на викиди парникових газів від сільського господарства у Європейському Союзі. Для вивчення впливу субсидій у Спільній сільськогосподарській політиці на скорочення викидів парникових газів від сільського господарства було використано панельні регресійні моделі [3].

І. Августинська та Й. Павловська-Тишко оцінили вплив ендегенних сільськогосподарських факторів на розвиток малих фермерських господарств, виміряний доходом фермерських господарств та відтворенням основних засобів у чотирьох вибраних країнах (ЄС), тобто Греції, Португалії, Литві та Польщі. [4].

Розлоге дослідження загальної факторної продуктивності (ЗФП), яка є домінантним фактором розвитку фермерських господарств, які отримують значну державну підтримку виконали Л. Бьяджині, Ф. Антоніолі, С. Северіні. Цінність цього дослідження полягає у тому, що воно набуло великої важливості у теперішніх умовах, коли військовий конфлікт в Україні призвів до негативних наслідків для зернових ринків. Автори виявили вплив різних субсидій на продуктивність зернових ферм, враховуючи, що ферми відрізняються залежно від рівня ЗФП. Дослідження охоплює ферми у Франції, Німеччині, Італії, Польщі, Іспанії та Великій Британії, використовуючи вибірки FADN з 2008 по 2018 рік та доповнюючи попередні аналізи, було порівняно результати з різних країн та виокремлено три підгрупи ферм з різним рівнем ЗФП. Результати підтверджують, як Спільна аграрна політика негативно впливає на ЗФП фермерських господарств, але цей ступінь відрізняється залежно від типу субсидій, у шести країнах та в межах них [5]. В. Колодзейчак обґрунтував механізми підтримки зайнятості у сільському господарстві Румунії, Болгарії та

Польщі і дійшов висновку, що вони повинні включати, перш за все, модернізацію виробничих технологій, впровадження інновацій, що замінюють людську працю, включаючи рішення для цифровізації та штучного інтелекту, концентрацію земель та додаткові заходи [6].

Оцінюючи виявлену прагматику та дослідження науковців, зробимо висновок, що існує простір для подальшого вдосконалення бюджетної політики щодо підтримки зайнятості у сільському господарстві.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З врахуванням необхідності виявлення цих напрямів бюджетної політики метою статті є їх обґрунтування у теперішніх умовах, з урахування принципу домінантності, а завданнями: виявлення особливостей зазначеної бюджетної політики; її ролі у забезпеченні зайнятості та оцінка ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом періоду функціонування ЄС перманентно формувались схеми, механізми, моделі підтримки зайнятості, особливо у сільському господарстві. У теперішній час ця підтримка сформувалась у чітку систему, яка складається із фінансових підходів на рівні центральних органів влади ЄС, національної підтримки, галузевої та місцевої підтримки. У відповідності до мети дослідження акцентуємо увагу на бюджетній підтримці, яка надається для забезпечення зайнятості на рівні центральних органів влади ЄС. За останні роки були сформовані конкретні механізми цієї підтримки із відповідним нормативно-правовим забезпеченням. Так, на рівні центральних органів ЄС перманентно затверджуються нормативно-правові акти, які регламентують відповідні процеси зайнятості. Основні документи ЄС щодо такої підтримки подано у табл. 1.

Таблиця 1.

Основні нормативно-правові акти ЄС щодо зайнятості у сільському господарстві*

№ п/п	Рік	Назва/Тема	Для кого, сутність
1	2013	Спільні положення щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду гуртування, Європейського сільськогосподарського фонду, Фонду розвитку сільських територій	Фінансові та адміністративні ресурси, необхідні для підготовки та впровадження програм розвитку села та аграрного сектору.
2	2018	Про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету Союзу. Регламент Європейського Парламенту і ради (ЄС, Євратом) 2018/1046 від 18 липня 2018 року	Принципи, порядок фінансування відповідних репіцієнтів, зокрема і аграріїв
3	2021	Правила підтримки стратегічних планів, що розробляються державами-членами в рамках спільної сільськогосподарської політики (САП) та фінансуються Європейським фондом сільськогосподарських гарантій (ЄФГЗ) та Європейським сільськогосподарським фондом розвитку	Сприяння зайнятості, особливо вразливих груп (жінки, молодь, сільське населення); підтримка підприємництва на місцях; розвиток навичок у сільських районах.

№ п/п	Рік	Назва/Тема	Для кого, сутність
		сільських районів (ЄФРСР)	
4	2021	Європейський план дій для сільських територій до 2040 року	Створення нових можливостей для працевлаштування в сільських громадах; залучення цифрових технологій до аграрного сектору; зменшення відтоку населення із сіл.
5	2021	Європейський стовп соціальних прав у 20 принципах. Працевлаштування, соціальні справи та інклюзія.	Соціальний саміт у Порту 7-8 травня 2021 року, організований Головами Португалії в Раді, надав можливість підтвердити зобов'язання та амбіції ставити людей на перше місце під час відновлення Європи та після нього.

*Сформовано авторами за джерелами [7, 8, 9, 10, 11].

Для впорядкування процесів фінансової підтримки соціальних процесів, зокрема і зайнятості у сільському господарстві Європейська Комісія на 2021-2027 рр. сформувала Політику згуртованості, яка сприяє зміцненню економічної, соціальної та територіальної згуртованості в ЄС. Вона спрямована на виправлення дисбалансів між країнами та регіонами і забезпечує реалізацію політичних пріоритетів Союзу, особливо зеленого та цифрового переходу. Так, протягом 2021-2027 рр. передбачається підтримка 5 політичних цілей, пріоритети яких зосереджені на базових завданнях, зокрема розширення повноважень місцевих, міських та територіальних органів влади в управлінні коштами: цільова політика реалізується лише через стратегії територіального та місцевого розвитку [12].

Політика згуртованості реалізується за рахунок таких спеціальних фондів (рис. 1).

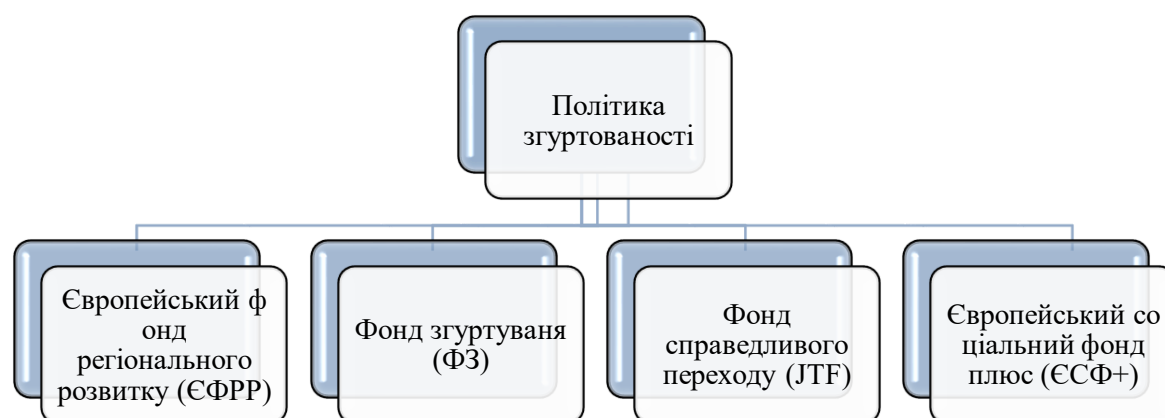

Рис. 1 Складові політика згуртованості ЄС.

Джерело: сформовано авторами за джерелом [12].

У 2021-2027 роках кошти ЄС, виділені на політику згуртування, становлять

392 мільярди євро (початкові асигнування до будь-якого переказу ресурсів). Завдяки національному співфінансуванню ці обсяги будуть доступними для фінансування програм у регіонах та країнах ЄС. Для реалізації цієї політики Європейська комісія створила Платформу справедливого переходу [13]. Платформа є ключовим інструментом ЄС, який допомагає державам- членам та регіонам розблокувати підтримку, доступну через Механізм справедливого переходу (JTM), забезпечуючи справедливий та законний перехід, який не залишить поза увагою жодну людину чи регіон. Механізм справедливого переходу є базовим інструментом для забезпечення справедливого переходу до кліматично нейтральної економіки. Він надає цілеспрямовану підтримку, щоб допомогти мобілізувати близько 55 мільярдів євро протягом періоду 2021-2027 років у найбільш постраждалих регіонах, щоб пом'якшити соціально-економічні наслідки переходу. Механізм справедливого переходу спрямований на вирішення соціальних та економічних наслідків переходу, зосереджуючись на регіонах, галузях промисловості та працівниках, які зіткнуться з найбільшими викликами, за допомогою трьох напрямків.

Новий Фонд справедливого переходу: очікується, що сума у розмірі 19,7 млрд євро у поточних цінах мобілізує близько 7,3 млрд євро національного співфінансування, що загалом становитиме 27 млрд євро.

Схема InvestEU «Справедливий перехід»: надасть бюджетну гарантію в рамках програми InvestEU для чотирьох політичних вікон та Консультаційний центр InvestEU, який діятиме як центральна точка входу для запитів на консультаційну підтримку. Очікується, що він мобілізує 10-15 мільярдів євро, переважно інвестицій приватного сектору.

Нова кредитна лінія для державного сектору: поєднає 1,3 млрд євро грантів, що фінансуються з бюджету ЄС, з 6-8 млрд євро позик від Європейського інвестиційного банку, щоб мобілізувати 13,3-15,3 млрд євро державних інвестицій [14].

Кошти з ЄФРР та ЄСФ+ розподіляються між трьома категоріями регіонів (менш розвинені, більш розвинені, країни з перехідною економікою), деякі країни отримують допомогу з ФЗ, деякі регіони з особливими потребами отримують цільове фінансування (найвіддаленіші регіони та малонаселені), і всі країни отримують допомогу з ЄФР [15].

Фонд справедливого переходу (JTF) – це новий інструмент Політики згуртування на 2021-2027 роки, який є першим стовпом Механізму справедливого переходу в контексті Європейської зеленої угоди, спрямованої на досягнення кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року. Фонд справедливого переходу підтримує економічну диверсифікацію та реконверсію відповідних територій. По відношенню до зайнятості це означає: підвищення кваліфікації та перекваліфікація працівників; інвестиції в малі та середні підприємства; створення нових фірм; дослідження та інновації; допомога в пошуку роботи [16].

У межах політики згуртованості у ЄС сформовано Спільну аграрну політику (CAP – Common Agricultural Policy). Це базова політика Європейського Союзу, яка регулює:

- підтримку фермерів та сільського господарства;
- розвиток сільських територій;
- продовольчу безпеку;
- захист довкілля та адаптацію аграрного виробництва до змін клімату.

Структурно вона складається із двох фондів, які безпосередньо направлені на підтримку зайнятості у сільських територіях, зокрема щодо сільського господарства, включаючи фермерів. Перший Фонд – Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд (EAGF – European Agricultural Guarantee Fund) фінансує прямі виплати фермерам та заходи з регулювання аграрних ринків. Другий Фонд – Європейський фонд розвитку сільських територій (EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development) фінансує розвиток сільських територій і є вагомим джерелом прямо пов'язаних із підтримкою зайнятості, зокрема інвестиції, стартапи для фермерів, тренінги, диверсифікація економіки села. Фінансування із цих фондів подано у табл. 2.

Таблиця 2.

Фінансова підтримка через фонди САП у ЄС протягом 2020-2024 рр. *

Роки	Фінансування, млрд €		Разом
	Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд	Європейський фонд розвитку сільських територій	
2020	40,5	14,4	54,9
2021	40,1	15,1	55,5
2022	40,4	15,3	55,7
2023	39,8	13,6	53,4
2024	39,5	13,6	53,1
Всього	200,3	72,0	272,3

*Сформовано авторами за джерелами [17-20].

Отже, ці фонди суттєво підтримують розвиток сільського господарства та сприяють зайнятості населення цих регіонів.

Зважаючи на необхідність постійного моніторингу за станом ринку праці, зокрема зайнятості у керівними органами ЄС регулярно оприлюднюються відповідні звіти, аналітичні записки тощо. Так, у травні 2023 року Європейська Комісія опублікувала Робочий документ персоналу: «Згуртованість 2021-2027: формування дедалі сильнішого Союзу – Звіт про результати програмування політики згуртованості на 2021-2027 роки», де висвітлено, як ця політика сприяє залученню інвестиції на загальну суму 545 мільярдів євро, з яких 378 мільярдів євро фінансується ЄС [21]. У 9-му звіті про згуртованість, опублікованому Європейською комісією 27 березня 2024 року, зазначено, що політика згуртованості продовжує скорочувати розриви між регіонами та державами-членами ЄС. У звіті зазначається, що було досягнуто значних успіхів у

скороченні розривів між державами-членами та регіонами, зміцненні єдиного ринку ЄС та забезпеченні того, щоб ЄС продовжував інвестувати в людський капітал та сталий розвиток [22]. Резолюція Європейського Парламенту від 8 травня 2025 року щодо дев'ятої доповіді про економічну та соціальну згуртованість виявили низку прорахунків у реалізації цієї політики [23].

Критичний аналіз зазначених нормативно-правових актів дав змогу конкретизувати такі прогалини у законодавстві:

неналежне виконання затверджених програм та інші недоліки, зокрема і щодо політики зайнятості;

глибокі регіональні нерівності: понад 28 % європейців проживають у регіонах з ВВП на рівні нижче 75 % середнього по ЄС. Особливо уразливі сільські, острівні, прикордонні регіони та ті, що проходять індустріальний перехід;

узбережжя, південь та південний схід ЄС через кліматичні зміни можуть втрачати понад 1 % ВВП щороку;

відтік молоді з депресивних регіонів провокує демографічну кризу і посилює нерівність;

висока комплексність правил у частині адміністрування фондів – це серйозний бар'єр: для учасників проєктів, органів управління, аудиторських структур;

слабке вимірювання результату й здатність оцінювати ефективність витрат;

політика обтяжена численними цілями: від економічної згуртованості до цифрової та зеленої трансформації, що розмиває її ефективність;

місцева та регіональна влада часто недостатньо залучені в процеси планування й реалізації;

вимагають спрощення процедур, спільного управління та активної участі на місцях і більшість регіональних лідерів виступають проти централізації фінансів – бо це послаблює територіальну релевантність проєктів;

Європейська Комісія та деякі країни-неткоплатники наполягають на більш цільових, реформоорієнтованих платіжних механізмах, натомість інші країни побоюються, що це звузить охоплення фондів.

Отже, Європейська політика згуртованості 2021-2027 стикається з комплексними проблемами – від нерівностей й адміністративних бар'єрів до розпорошення цілей і конкуренції з новими політичними пріоритетами.

Беручи до уваги виявлені проблеми, сформулюємо такі можливі наслідки за відповідними складовими.

1. Посилення соціально-економічної нерівності між регіонами, яка проявляється у відсутність дієвих механізмів для вирівнювання розвитку, що призводить до зростання відмінностей між розвинутими та депресивними регіонами, особливо у сільських, острівних, прикордонних і промислово-транзитивних територіях.

2. Поглиблення демографічної кризи, що обумовлюється відтоком молоді з менш розвинених регіонів спричиняє старіння населення, скорочення робочої сили та зниження інвестиційної привабливості таких територій.

3. Економічні втрати внаслідок кліматичних змін, що негативно відображається на південних та прибережних регіонах ЄС, які зазнають щорічних втрат ВВП, що посилює економічну нестабільність і вимагає додаткових компенсаторних механізмів.

4. Зниження ефективності фінансування через складність адміністративних процедур, зокрема надмірна бюрократія та складність доступу до фондів стримують участь місцевих органів влади, громад та малого бізнесу, знижуючи результативність інвестицій.

5. Низька залученість місцевих органів влади, що проявляється у обмеженій участі у плануванні та реалізації проєктів та позбавляє політику згуртованості територіальної чутливості та гнучкості.

6. Недостатній моніторинг і оцінка ефективності витрат, що проявляється у відсутність якісних індикаторів результативності та унеможливорює об'єктивне оцінювання впливу фінансування на реальні зміни в регіонах.

7. Зменшення довіри до інституцій ЄС на регіональному рівні уповільнює досягнення видимих результатів а відсутність відчутної підтримки з боку ЄС знижують рівень довіри до політики згуртованості серед громадян і місцевої влади.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Політика згуртованості Європейського Союзу на 2021–2027 роки відіграє важливу роль у формуванні основ зайнятості на регіональному рівні, зокрема через підтримку структурної трансформації, розвиток людського капіталу та стимулювання місцевої економіки. Запровадження Механізму справедливого переходу, розширення інструментів ЄФРР та ЄСФ+, а також зміщення акценту на участь місцевих органів влади створюють нові можливості для забезпечення сталої зайнятості, особливо у вразливих регіонах.

Водночас, аналіз показав, що політика зайнятості у межах згуртованості стикається з низкою викликів: відсутністю чітких механізмів адаптації до регіональної специфіки ринку праці, складністю адміністрування програм підтримки, низьким рівнем залучення місцевих громад до планування та реалізації ініціатив, а також недостатньою оцінкою ефективності заходів з підтримки зайнятості.

У цих умовах для посилення ефективності політики зайнятості доцільно: активніше залучати місцеві і регіональні органи влади до планування програм зайнятості;

спростити доступ до фінансових ресурсів для суб'єктів, які створюють нові робочі місця;

сформувати систему моніторингу з чіткими індикаторами результативності у сфері зайнятості;

розробити адаптивні механізми підтримки для регіонів із найбільшими трудовими ризиками.

Враховуючи комплексність сучасної політики згуртованості ЄС, її багатовекторність та зростаючий вплив на регіональні ринки праці, подальші наукові дослідження доцільно спрямувати у кількох взаємопов'язаних напрямках. Так, є необхідним поглиблений аналіз ефективності програм зайнятості в межах ЄФРР, ЄСФ+ та Фонду справедливого переходу, зокрема в контексті переходу до «зеленої» та цифрової економіки. Особливу увагу слід приділити регіонам із хронічно високим рівнем безробіття та структурними деформаціями на ринку праці. Також варто розробити порівняльні дослідження інституційної спроможності регіональних і місцевих органів влади щодо впровадження інструментів політики згуртованості, з урахуванням їх ролі у формуванні сталих локальних ринків праці. Особливо актуальним напрямом може бути оцінка впливу політики згуртованості на молодіжну зайнятість та жіноче підприємництво у сільських, прикордонних і депопуляційних регіонах ЄС, які є найбільш уразливими до соціально-економічної поляризації.

Список використаних джерел

1. Malanski P., Dedieu B., Schiavi S. Mapping the research domains on work in agriculture. A bibliometric review from Scopus database. *Journal of Rural Studies*. 2021. № 81. P. 305-314. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.10.050>
2. Зінчук Т., Куцмус Н. Спільна аграрна політика ЄС на 2023-2027 рр.: амбіції і релевантність Цілям сталого розвитку. *Економіка України*. 2023. № 11. С. 76-96. DOI: <https://doi.org/10.15407/econo.myukr.2023.11.076>.
3. Balogh Jeremiás Máté. The impacts of agricultural subsidies of Common Agricultural Policy on agricultural emissions: The case of the European Union. *Agricultural Economics – Czech*. 2023. № 69(4). P. 140-150. DOI: <https://doi.org/10.17221/51/2023-AGRICECON>
4. Augustyńska I., Pawłowska-Tyszko J. Factors for Development of Small Farms in Selected European Union Countries. *Sustainability*. 2025. №17(7), 3100. DOI: <https://doi.org/10.3390/su17073100> URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/7/3100> (дата звернення: 01.07.2025)
5. Biagini L., Antonioli F., Severini S. The impact of CAP subsidies on the productivity of cereal farms in six European countries. Cornell University. 2022. URL: https://arxiv.org/abs/2212.03503?utm_source=chatgpt.com/ (дата звернення: 03.07.2025)
6. Kołodziejczak E., Labour W. Productivity and Employment in Agriculture in the European Union. *European Research Studies Journal*. 2025. № XXVIII (1). P. 991-1009. DOI: <https://doi.org/10.35808/ersj/3949>
7. Про встановлення спільних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду гуртування, Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій та Європейського фонду морського та рибного господарства та про встановлення загальних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Фонду гуртування та Європейського фонду морського і рибного господарства та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1083/2006: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1303/2013 від 17 грудня 2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_034-13#Text (дата звернення: 06.07.2025)

8. Про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету Союзу: Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС, Євратом) 2018/1046 від 18 липня 2018 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_025-18#Text (дата звернення: 01.07.2025)
9. Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 establishing rules on support for strategic plans to be drawn up by Member States under the common agricultural policy (CAP Strategic Plans) and financed by the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) and by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Regulations (EU) No 1305/2013 and (EU) No 1307/2013. Document 32021R2115. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj/eng> (дата звернення: 06.07.2025)
10. Long Term Vision for Rural Areas. ELARD. URL: <https://elard.eu/whats-going-on/long-term-vision-for-rural-areas/> (дата звернення: 12.07.2025)
11. European Pillar of Social Rights. Employment, Social Affairs and Inclusion. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/european-pillar-social-rights-building-fairer-and-more-inclusive-european-union_en (дата звернення: 12.07.2025)
12. New Cohesion Policy. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en (дата звернення: 12.07.2025)
13. Just Transition Platform. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/just-transition-fund_en (дата звернення: 03.07.2025)
14. The Just Transition Mechanism: making sure no one is left behind. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_en (дата звернення: 01.07.2025)
15. European Social Fund Plus. European Commission. URL: <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/en/what-esf/> (дата звернення: 06.07.2025)
16. Just Transition Fund. URL: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/just-transition-fund_en (дата звернення: 03.07.2025)
17. Agriculture and rural development. Data and analysis. European Commission. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis_en (дата звернення: 12.07.2025)
18. SFC Support Portal. European Commission. URL: https://sfc.ec.europa.eu/en/2021/news/31102024-annual-accounts-eagf-eafrd-fy2024-acceptance?language_content_entity=en/ (дата звернення: 12.07.2025)
19. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2024. Innovation for Sustainable Productivity Growth. OECD-2024. 660 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/11/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2024_b4c72370/74/ (дата звернення: 01.07.2025)
20. Study on funding for EU rural areas. Final report. Publications Office of the European Union. URL: <https://op.europa.eu/en/home/> (дата звернення: 06.07.2025)
21. Report on the outcome of 2021-2027 cohesion policy programming. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/reports/2023/report-on-the-outcome-of-2021-2027-cohesion-policy (дата звернення: 12.07.2025)
22. 9th Report on Economic, Social and Territorial Cohesion (2024). URL: <https://danube-region.eu/9th-report-on-economic-social-and-territorial-cohesion/> (дата звернення: 06.07.2025)
23. European Parliament resolution of 8 May 2025 on the ninth report on economic and social cohesion (2024/2107(INI)). 8 May 2025 -European Parliament resolution of 8 May 2025 on the ninth report on economic and social cohesion (2024/2107(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2025-0098_EN.html (дата звернення: 01.07.2025)

References

1. Malanski, P., Dedieu, B., & Schiavi, S. (2021). Mapping the research domains on work in agriculture. A bibliometric review from Scopus database. *Journal of Rural Studies*, 81, 305-314. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.10.050>
2. Zinchuk, T., & Kutsmus, N. (2023). The EU Common Agricultural Policy for 2023-2027: Ambitions and Relevance to the Sustainable Development Goals. *Ekonomika Ukrayiny*, 11, 76-96. https://doi.org/10.15407/econo_myukr.2023.11.076 [in Ukrainian]
3. Balogh, J. M. (2023). The impacts of agricultural subsidies of Common Agricultural Policy on agricultural emissions: The case of the European Union. *Agricultural Economics – Czech*, 69(4), 140-150. <https://doi.org/10.17221/51/2023-AGRICECON>
4. Augustyńska, I., & Pawłowska-Tyszko, J. (2025). Factors for Development of Small Farms in Selected European Union Countries. *Sustainability*, 17(7), 3100. <https://doi.org/10.3390/su17073100>. <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/7/3100/>
5. Biagini, L., Antonioli, F., & Severini, S. (2022). The impact of CAP subsidies on the productivity of cereal farms in six European countries. *Cornel University*. https://arxiv.org/abs/2212.03503?utm_source=chatgpt.com/
6. Kołodziejczak, E., & Labour, W. (2025). Productivity and Employment in Agriculture in the European Union. *European Research Studies Journal*, XXVIII (1), 991-1009. <https://doi.org/10.35808/ersj/3949>
7. Laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund and the European Maritime and Fisheries Fund and repealing Council Regulation (EC) No. 1083/2006. Regulation of the European Parliament and EU Council No. 1303/2013 (2013). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_034-13#Text [in Ukrainian]
8. On the financial rules applicable to the general budget of the Union. Regulation (EU, Euratom) No. 2018/1046 (2018). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_025-18#Text [in Ukrainian]
9. Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 establishing rules on support for strategic plans to be drawn up by Member States under the common agricultural policy (CAP Strategic Plans) and financed by the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) and by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Regulations (EU) No 1305/2013 and (EU) No 1307/2013. Document 32021R2115 (2021). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj/eng>
10. ELARD. (2021). Long Term Vision for Rural Areas. <https://elard.eu/whats-going-on/long-term-vision-for-rural-areas/>
11. Employment, Social Affairs and Inclusion. (2025). European Pillar of Social Rights. https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/european-pillar-social-rights-building-fairer-and-more-inclusive-european-union_en
12. European Commission. (2025). New Cohesion Policy. https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en
13. European Commission. (2025). Just Transition Platform. https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/just-transition-fund_en
14. European Commission. (2025). The Just Transition Mechanism: making sure no one is left behind. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_en
15. European Commission. (2025). European Social Fund Plus. <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/en/what-esf/>
16. European Commission. (2025). Just Transition Fund. https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/just-transition-fund_en

17. European Commission. (2025). Agriculture and rural development. Data and analysis.
https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis_en
18. European Commission. (2024). SFC Support Portal.
https://sfc.ec.europa.eu/en/2021/news/31102024-annual-accounts-eagf-eafrd-fy2024-acceptance?language_content_entity=en/
19. OECD. (2024). Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2024. Innovation for Sustainable Productivity Growth.
https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/11/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2024_b4c72370/74/
20. Publications Office of the European Union. (2025). Study on funding for EU rural areas.
<https://op.europa.eu/en/home/>
21. European Commission. (2023). Report on the outcome of 2021-2027 cohesion policy programming.
https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/reports/2023/report-on-the-outcome-of-2021-2027-cohesion-policy
22. Danube Region. (2024). 9th Report on Economic, Social and Territorial Cohesion.
<https://danube-region.eu/9th-report-on-economic-social-and-territorial-cohesion/>
23. European Parliament resolution of 8 May 2025 on the ninth report on economic and social cohesion (2024/2107(INI)). 8 May 2025 -European Parliament resolution of 8 May 2025 on the ninth report on economic and social cohesion (2024/2107(INI)).
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2025-0098_EN.html

<i>Отримано:</i>	06.08.2025	<i>Beérkezett:</i>	2025.08.06	<i>Received:</i>	06.08.2025
<i>Прийнято до друку:</i>	25.10.2025	<i>Elfogadva:</i>	2025.10.25	<i>Accepted:</i>	25.10.2025
<i>Опубліковано:</i>	17.12.2025	<i>Megjelent:</i>	2025.12.17	<i>Published:</i>	17.12.2025